

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกที่จะศึกษาหลักจริยธรรมของท่านอิมามอันนะวะวี๋ด้านการใช้ชีวิตและด้านการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

1. เพื่อศึกษาชีวประวัติของอิมามอันนะวะวี๋
2. เพื่อศึกษาหลักจริยธรรมของอิมามอันนะวะวี๋ด้านการใช้ชีวิต
3. เพื่อศึกษาหลักจริยธรรมของอิมามอันนะวะวี๋ด้านการแสวงหาความรู้

5.1.1 ชีวประวัติของอิมามอันนะวะวี๋

ประวัติของท่านอิมามอันนะวะวี๋เกี่ยวกับการใช้ชีวิตและการศึกษาเริ่มตั้งแต่อายุเยาว์วัยจนกระทั่งเป็นปราชญ์ที่มีชื่อเสียง โดยแบ่งช่วงอายุของท่าน เป็นสามช่วงอายุ คือ ช่วงต้น ช่วงกลางและ ช่วงปลาย

ช่วงต้น คือ เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 18 ปี

ท่านอิมามอันนะวะวี๋ ชื่อเต็มว่า มุฮยิดดีน อับดุลอะซีส บิน ซะรอฟ อัลฮิซามีย อันนะวะวี๋ ท่านมีเชื้อสายต้นตอจนถึงท่านซอฮาบะห์ คือ ยะห์ยา บิน ซะรอฟ บิน มุรริย์ บิน ฮาซัน บิน ฮูเซน บิน มุฮัมมัด บิน ญุมอะฮ์ บิน ฮิซาม (Hizam) และซอฮาบะห์ที่ว่านั้น คือท่านฮาكيم บิน ฮิซาม ท่านเกิดช่วงสิบวันกลางเดือนมุฮัรรมปี ฮ.ศ. 631 ตรงกับปี ค.ศ. 1233 และท่านเสียชีวิตเมื่อปี ฮ.ศ. 676 ตรงกับปี ค.ศ. 1277 ท่านเกิดที่หมู่บ้าน “นะวา” (Nava) ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศซีเรีย (Syiria) อำเภอ หารรอน (Harran) จังหวัด ดารอา (Dar‘a) ระยะทางระหว่างหมู่บ้านนะวาถึงดะมัสกัส 85 กิโลเมตร ระยะทางจากหมู่บ้านนะวาถึงดารอา 40 กิโลเมตร หมู่บ้านนะวาอยู่ติดกับชายแดนประเทศปาเลสไตน์ระยะทาง 10 กิโลเมตร

ท่านอิมามอันนะวะวีรีย์เริ่มท่องจำอัลกุรอานช่วงอายุ 10 ขวบ ท่านศึกษาหาความรู้ที่ หมู่บ้านนะวา ณ บ้านเกิด ท่านใช้เวลาอยู่กับการท่องจำอัลกุรอานและศึกษาความรู้บางรายวิชา หลังจากมีเวลาว่างจากการทำงานช่วยพ่อค้าขายที่ตลาด ท่านท่องจำอัลกุรอานทั้งเล่มช่วงวัยเข้าสู่ บรรณุนิติภาวะและศึกษาวิชาความรู้ที่เป็นพื้นฐานจนอายุถึง 18 ปี

ช่วงกลาง คือ เริ่มศึกษาที่เมืองดะมัศกัส

เมื่อท่านอิมามอันนะวะวีรีย์มีอายุถึง 18 ปี ฮ.ศ. 649 บิดาของท่านอิมามอันนะวะวีรีย์ พาท่านไปศึกษาต่อที่เมืองดะมัศกัสสถานที่แรกที่ท่านไปพักอาศัยอยู่ ณ โรงเรียนอรรรอวาฮียะห์ (Madrasah Al-rawahiyah) อยู่ใกล้กับมัสยิดอัลญามิอ อัลอุมาวีรีย์ ท่านได้เรียนหนังสือกับซัยค ตาลูตุดดีน อับดุลเราะห์มาน บิน อิบรอฮีม บิน ดิยาอูลฟารอซีย ได้หลายแขนงวิชาและท่านเป็นครูคน แรกของท่านอิมามอันนะวะวีรีย์ที่เมืองดะมัศกัส ท่านได้รับอิญาซะฮ์ จากครูบาอาจารย์เพื่อทำหน้าที่ เผยแผ่ความรู้ให้กับผู้คน และท่านเป็นมุฟตี เมื่ออายุ 20 ปี ฮ.ศ. 651 เมื่อมีผู้คนมาถามถึงปัญหา ศาสนาท่านสามารถวินิจฉัยได้ด้วยความรู้ที่อัลลอฮ์ ﷻ ประทานให้กับท่านอย่างชาญฉลาด และเมื่อ อายุ 24 ปี ฮ.ศ. 655 ท่านเริ่มสอนหนังสือที่โรงเรียนฟัซรอฟียะฮฺ ความเป็นเลิศทางวิชาการของท่าน เป็นที่ยอมรับท่ามกลางนักปราชญ์ทั้งหลาย ท่านอิมามอันนะวะวีรีย์เริ่มแต่งหนังสือเมื่ออายุ 29 ปี ฮ.ศ. 660 ท่านได้แต่งตำราหนังสือมากมาย สามารถสร้างประโยชน์ให้กับประชาชาติทั่วโลก

ช่วงปลาย คือ ท่านถูกแต่งตั้งเป็นหัวหน้าปราชญ์ สถาบัน อัลหะดีษ

ท่านอิมามอันนะวะวีรีย์ถูกแต่งตั้งเป็นหัวหน้าปราชญ์ดาร์ุลอัลหะดีษ ที่สถาบัน อัลฮัซ รอฟียะห์ เมื่อ อายุ 34 ปี ฮ.ศ. 665 หลังจากที่ท่านอาปีซามะฮ์ ได้เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 665 ท่านอิมามอันนะวะวีรีย์รับหน้าที่แทนโต๊ะครูของท่าน แท้ที่จริงแล้วยังมีนักปราชญ์ท่านอื่นๆ หลายคนซึ่งอู โสกว่า แต่อาปีซามะฮ์ มีความศรัทธาในองค์ความรู้ของท่านอิมามอันนะวะวีรีย์มากกว่าท่านอื่น เงื่อนไข ในการแต่งตั้งเป็นซัยคอัลหะดีษ คือ บุคคลใดที่สามารถจำสถานะหะดีษ “รีวาเยห์” ตามด้วย “ดิรอ ยะฮ์” และ ถ้าหากจำสถานะทั้งสองก็เป็นที่เหมาะสม ท่านดำรงตำแหน่งและรับหน้าที่สอนหนังสือ ด้วยจนกระทั่งปลายชีวิต รวมระยะเวลา 11 ปีและท่านไม่รับค่าตอบแทนจากตำแหน่งดังกล่าว ระยะเวลาที่ท่านอิมามอันนะวะวีรีย์ใช้ชีวิตอยู่ที่เมืองดะมัศกัสรวม 28 ปี

5.1.2 จริยธรรมของอิมามอันนะวะวีย์ด้านการใช้ชีวิต มีดังนี้

1. จริยธรรมของอิมามอันนะวะวีย์ ด้านอัซซุฮุด (الزُّهُد)

1. การรับประทานอาหาร คือ ท่านอิมามอันนะวะวีย์รับประทานอาหารมื่อเดียวหลังเที่ยงคืนใกล้เวลาซุบฮีเพราะในเวลากลางวันท่านอิมามอันนะวะวีย์จะถือศีลอด
2. การแต่งกาย คือ ท่านอิมามอันนะวะวีย์สวมเสื้อผ้าหยาบ และใช้ผ้าสัรบัน (ผ้าผันหมวก) เป็นผ้าชนิดที่ทำมาจากหนังสัตว์โดยท่านอิมามอันนะวะวีย์สวมใส่เสื้อผ้าที่ผู้คนไม่นิยมสวมใส่และมีราคาถูก
3. การดำรงตำแหน่งหน้าที่ คือ ท่านวางตัวเสมือนบุคคลธรรมดาไม่แสดงถึงยศถาบรรดาศักดิ์ว่าท่าน คือ ปราชญ์ที่ยิ่งใหญ่
4. การไม่รับค่าตอบแทน คือ ท่านไม่รับค่าตอบแทนจากการสอนหนังสือและค่าดำรงตำแหน่งชัยคุหะดีษ

2. จริยธรรมของอิมามอันนะวะวีย์ ด้านอัลวรวอ (الْوَرَع)

1. การระมัดระวังสิ่งคลุมเครือ คือ ท่านอิมามอันนะวะวีย์ไม่บริโภคผลไม้ที่ซื้อมาจากเมืองตะมัสก์เพราะมีสถานที่อุทิศเป็นจำนวนมาก ซึ่งบางที่ไม่ชัดเจนในเรื่องกรรมสิทธิ์ ท่านรับประทานวัตถุที่บิดาของท่านนำมาให้จากหมู่บ้านนะวาเท่านั้น

3. จริยธรรมของอิมามอันนะวะวีย์ ด้านอัลญุฮุด (الْجُهْد)

จุดยืนของอิมามอันนะวะวีย์ต่อการเผชิญหน้ากับผู้ปกครอง ท่านอิมามอันนะวะวีย์เป็นบุคคลที่กล้าหาญ (عُجْبَانٌ) มากในเรื่องการแสดงจุดยืนในหลักการศาสนา ท่านจะไม่นิ่งดูตายเมื่อประชาชาติศาสนาต้องเผชิญกับความอธรรมของกษัตริย์ คือ

1. ท่านอิมามอันนะวะวีย์เขียนหนังสือไปยังกษัตริย์ซอฮิร ไบบาร์และเข้าไปพบด้วยตนเอง เพื่อต้องการตักเตือนในการปฏิบัติต่อประชาชนอย่างเป็นธรรมปัญหาเกี่ยวกับการยึดทรัพย์สินของประชาชนและเรียกเก็บภาษี
2. ท่านอิมามอันนะวะวีย์ปฏิเสธให้การฟัตวาเรื่อง การเก็บเรียไรทรัพย์สินจากประชาชนเพื่อเป็นเสบียงในการทำสงครามกับพวกมองโกล ท่านให้เหตุผลว่า “กษัตริย์มีคนรับใช้มากมายเป็นพันคนแต่ละคนมีเรื่องระดับทองคำถ้าหากกษัตริย์เรียไรทรัพย์สินจากคนรับใช้ทั้งหมด

ถ้ายังไม่พอต่อจำนวนที่ต้องการ ท่านอิมามอันนะวะวีจะพิจารณาเรียไรทรัพย์สินจากประชาชนได้

ท่านอิมามนะวะวะนั้เป็นบุคคลที่กล้าเผชิญหน้ากับบรรดากษัตริย์ด้วยความกล้าหาญโดยที่ท่านจะตอบโต้และกล่าวต่อหน้ากษัตริย์โดยยึดแนวทางที่เป็นข้อบัญญัติในทางศาสนาและหากท่านไม่สามารถจะเผชิญด้วยตนเองท่านจะเขียนหนังสือส่งไปถึงกษัตริย์โดยมีข้อความที่เป็นการชี้แนะให้ปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและใช้ถ้อยคำสละสลวย

4. จริยธรรมของอิมามอันนะวะวี ด้านอัลอิบาดะฮ์ (وَدَّاعِبَادَةً)

1. การละหมาด คือ ท่านอิมามอันนะวะวีจะทำการละหมาดช่วงเวลา กลางคืน เพื่อรำลึกถึงอัลลอฮ์และท่านจะอ่านตำราหนังสือและบททวนตำราต่างๆ กลังจากทำการ ละหมาด

2. การถือศีลอด คือ ท่านอิมามอันนะวะวีจะรับประทานอาหารแค่มีมือ เดียวหลังอิซาประมาณเที่ยงคืนและดื่มน้ำแค่ครั้งเดียวเช่นกันเป็นการทานซาโหรและกลางวันท่านจะ ถือศีลอดตลอดทั้งปีเว้นแต่วันที่ศาสนาห้าม

3. การบริจาค คือ ตลอดระยะเวลาที่ท่านอิมามอันนะวะวีดำรงตำแหน่ง ชัยคหะดีษพร้อมทำหน้าที่สอนหนังสือท่านไม่เคยรับค่าตอบแทนท่านนำเงินทั้งหมดที่ได้มานำไปบริจาค ซื้อหนังสือตำราต่างๆ เพื่อนำไปตั้งไว้ในหอสมุดของสถาบันอัครอพิยะห์คณะดาร์ลุหะดีษ

5.1.3 จริยธรรมของอิมามอันนะวะวีด้านการศึกษา

1 . อัศศอบรฺ (อดทน) ในการศึกษาหาความรู้

1. ท่านอิมามอันนะวะวีเรียนหนังสือแต่ละวันสิบสองวิชากับบรรดา คณาจารย์สิบสองท่านซึ่งบ่งบอกถึงความพยายามและความขยันมั่นเพียรกับการศึกษา

2. ท่านอิมามอันนะวะวีใช้เวลาทั้งหมดทั้งกลางวันและกลางคืนอยู่กับการศึกษาท่องจำตำราหนังสือท่านปฏิบัติอย่างนี้เป็นระยะเวลา 6 ปีเต็ม

2. มุญาษะตะห์ในการศึกษาหาความรู้

1. มีความพยายามและขยันมั่นเพียร

คือ ท่านอิมามอันนะวะวีย์เริ่มท่องจำคัมภีร์กุรอานตั้งแต่อายุสิบขวบและจำอัลกุรอานทั้งเล่มเมื่ออายุสิบหกปี ท่านท่องจำหนังสือ “ฟิกฮฺ” ของอิมามสีรอซี ชื่อหนังสือ “อัลตันบียฺ ฟิ ฟุรูก อัลชาฟิอี” (al Tanbih fi furū'a al Shāfi'ī) ใช้เวลาเพียง 4 เดือนครึ่ง และท่านท่องจำหนังสือของหนังสือฟิกฮฺ ชื่อหนังสือ “มุฮัซซับ” (Muhazzab) ในส่วนของเรื่องเกี่ยวกับอิบะดาต (ศาสนกิจ) ผู้แต่งคนเดียวกันใช้ระยะเวลาในการท่องจำแปดเดือน ช่วงนั้นท่านมีอายุเพียง 19 ปี

ท่านอิมามอันนะวะวีย์จะอ่านหนังสือและท่องจำตำราในห้องพักเล็กๆ ที่เต็มไปด้วยหนังสือท่านอิมามอันนะวะวีย์ไม่ได้ล้มตัวนอนสองปีเต็มบางทีศนนะกปราชญ์บอกว่าหกปีเต็ม

ท่านอิมามอันนะวะวีย์เรียนหนังสือแต่ละวันสิบสองวิชากับบรรดาคณาจารย์ สิบสอบท่านซึ่งบ่งบอกถึงความพยายามและความขยันมั่นเพียรกับการศึกษา

ท่านอิมามอันนะวะวีย์ได้ศึกษาหาความรู้ ณ สถาบันต่างๆ รวมทั้งหมด 300 สถาบันซึ่งสถาบันดังกล่าวอยู่ไม่ห่างจากตัวเมืองดะมะซกัส

2. เตรียมความพร้อมก่อนที่จะไปเรียนกับโต๊ะครู

คือ ท่านอิมามอันนะวะวีย์จะทบทวนหนังสือตำราต่างๆ ก่อนที่ท่านจะไปเรียนหนังสือกับโต๊ะครูของท่าน ซึ่งการทบทวนหนังสือก่อนจะไปเรียนเป็นการเตรียมความพร้อม เพราะเนื้อหาสาระในตำราจำเป็นต้องความเข้าใจเนื้อหา ก่อน ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่ท่านอิมามอันนะวะวีย์ปฏิบัติเป็นประจำ เนื่องจากท่านอิมามอันนะวะวีย์เรียนหนังสือแต่ละวัน สิบสองวิชาแต่ละวิชาต้องอาศัยการอ่านล่วงหน้าเพื่อเป็นการสำรวจเนื้อหาเพื่อทำความเข้าใจก่อน

3. เก็บรายละเอียดและบันทึกศัพท์ที่ยากแล้วกลับไปทบทวน

คือ ท่านอิมามอันนะวะวีย์เป็นบุคคลที่ละเอียดมากกับการเก็บข้อมูลวิชาการหลังจากเรียนหนังสือ ท่านจะเขียนคำศัพท์ที่ยากและจะเขียนคำอธิบายเพื่อเก็บไปทบทวน ท่านจะปฏิบัติอย่างนี้เป็นตลอดทำให้เพื่อนๆ ที่เรียนพร้อมกับท่านเกิดความแปลกใจว่า ทำไมท่านอิมามอันนะวะวีย์สามารถอธิบายเนื้อหาได้อย่างกระจ่างเพราะท่านอิมามอันนะวะวีย์จะทำการอธิบายเพิ่มเติมเมื่อมีเพื่อนๆ ไม่เข้าใจเนื้อหาที่เรียน

4. ท่านอิมามอันนะวะวีย์แต่งตำราวิชาการ

ท่านอิมามอันนะวะวีย์เริ่มแต่งหนังสือเมื่ออายุ 29 ปี ในปี ฮ.ศ. 660 ท่านเขียนตำราวิชาการ ซึ่งมีเนื้อหาที่โน้มน้าวจิตใจผู้ศึกษา ท่านได้อุทิศทั้งร่างกายและแรงใจทุ่มเทสุดความสามารถในการแต่งหนังสือตำราจำนวนหนังสือที่ท่านได้เขียนโดยประมาณ 160 เล่ม คุณสมบัติสามประการที่ทำให้ตำรางานเขียนของท่านอิมามอันนะวะวีย์มีจำนวนมากและโน้มน้าวจิตใจผู้ศึกษา คือ

1. การทำอิบาดะห์ เช่น ละหมาด ถือศีลอด อ่านอัลกุรอาน และ ซิกิร (รำลึกถึงอัลลอฮ์)
2. การขัดเกลาประโยคหลายๆ ครั้ง ทำให้มีความหมายรัดกุมครอบคลุมถึงเนื้อหา
3. การมีเวลาว่าง คือ ท่านอิมามอันนะวะวีย์เป็นโสดไม่ได้แต่งงานกับใคร จึงมีเวลามากพอที่จะแสวงหาความรู้และทุ่มเทกับการศึกษาเขียนตำรา

นอกจากจริยธรรมที่ได้กล่าวมาข้างต้น ท่านอิมามอันนะวะวีย์มีจริยธรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งสามารถสรุป ได้ดังนี้

1. มีความอึดกลาสต่ออัลลอฮ์ในการศึกษาหาความรู้

ท่านอิมามอันนะวะวีย์เป็นอุละมาหรือปราชญ์ที่อุทิศความรู้ให้กับสังคมและประชาชาติมุสลิม ท่านไม่ได้หวังค่าตอบแทนและผลประโยชน์ หลังจากที่ท่านได้รับอนุญาตจากโต๊ะครูของท่านให้ปฏิบัติการสอนแทนช่วงวัย 24 ปี ท่านสามารถสอนหนังสือให้กับผู้คนได้อย่างชำชองและสามารถอธิบายปัญหาต่างๆ ได้อย่างเข้าใจ และท่านได้รับการแต่งตั้งเป็นชัคหะดีษเมื่ออายุ 34 ปี ท่านอิมามอัซซุบกีได้กล่าวว่าการที่จะได้รับการยกย่องเสมือนท่านอิมามอันนะวะวีย์ต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญ สาม ประการ” คือ หนึ่ง ต้องสละเวลาให้ว่างจากการทำงานทางโลก สอง แต่งตำราหนังสือโดยต้องอาศัยตัวช่วยในการแต่งตำราซึ่งประกอบด้วยการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ การทบทวนวิชาความรู้ การเข้าหาอุละมาทุกแขนงสาขาวิชาซึ่งสิ่งดังกล่าวถ้าปราศจากการสละเวลาในการทุ่มเทด้านการศึกษาเป็นไปได้อย่างที่ได้ฉายาว่าเป็นปราชญ์ที่ชำชอง สาม มีจิตใจที่บริสุทธิ์มองโลกในแง่ดี มีคุณลักษณะซาดิ (สมถะ) วัรอ (ลึกลับจากสิ่งคลุมเครือ) ปฏิบัติศาสนกิจอย่างจริงจัง

เพื่อให้เกิดศรัทธาหรือนุรจากอัลลอฮ์ และสำหรับผู้ที่สามารถรวบรวมสามประการดังกล่าวนี้ อัลลอฮ์จะประทานความมั่งคั่งให้กับเขา

2. มีจิตอาสาต่อครูบาอาจารย์

คือ ท่านอิมามอันนะวะวีมีมีความเคารพต่อครูบาอาจารย์ ทุกครั้งที่จะไปเรียนกับชัยคฺอิสฮาก อัลมัฆริบี ท่านจะตักน้ำใส่โอ่งให้เต็มไว้สำหรับโต๊ะครูทำความสะอาดชำระล้างสิ่งสกปรกและใช้สำหรับอาบหน้าละหมาด

3. ถ่อมตน

คือ ท่านอิมามอันนะวะวีเป็นบุคคลที่มีความถ่อมตนสูงการวางตัวของท่านอยู่ในสังคมเสมือนสามัญชนทั่วไป ท่านไม่แสดงตัวต่อประชาชนว่าท่านคือปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ในยุคนั้น

4. มีความตักว่าสูง

คือ ท่านอิมามอันนะวะวีเป็นบุคคลที่ระมัดระวังจากสิ่งคลุมเครือและเป็นบุคคลที่ปฏิบัติอามัลอิบาดะฮ์ต่ออัลลอฮ์สังเกตจากการที่ท่านละหมาดซุนนัตทุกคืนและถือศีลอดทุกวัน เว้นแต่วันที่ศาสนาห้าม

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาจริยธรรมของท่านอิมามอันนะวะวีด้านการใช้ชีวิตและด้านการศึกษาศาสนาสามารถหาข้อสรุปว่าจริยธรรมของท่านอิมามอันนะวะวีที่โดดเด่น คือ

5.2.1 จริยธรรมด้านการใช้ชีวิต

1. ท่านอิมามอันนะวะวีรับประทานอาหารวันละหนึ่งมื้อและดื่มน้ำวันละหนึ่งครั้ง

การรับประทานอาหารน้อยนิดของท่านอิมามอันนะวะวีสอดคล้องกับหลักฐานหะดีษของนบี ﷺ ท่านได้กล่าวว่า

((مَا مَلَأَ آدَمِيٌّ وَعَاءً شَرًّا مِنْ بَطْنٍ، بِحَسْبِ ابْنِ آدَمَ
أَكْلَاتُ يُقْمَنَ صُلْبُهُ فَإِنْ كَانَ لَا مَحَالَةَ فَتُكُلُّ لِطَعَامِهِ وَتُكُلُّ
لِشَرَابِهِ وَتُكُلُّ لِنَفْسِهِ))¹

(أخرجه الترمذي، 1975 : 2380)

ความว่า : “ไม่มีภาชนะใดที่มนุษย์จะเติมเต็มสิ่งไม่ดีลงไป
ได้มากไปกว่าท้องของเขาเป็นการเพียงพอสำหรับลูกหลาน
อาดัมแล้วที่เขาจะบริโภคอาหารแต่น้อยให้พอพุงร่างกายได้
แต่ถ้าหากว่าจำเป็นต้องบริโภคมากกว่านั้นก็ให้ แบ่งหนึ่งส่วน
สามสำหรับอาหาร หนึ่งส่วนสามสำหรับเครื่องดื่ม และอีก
หนึ่งส่วนสาม สำหรับลมหายใจ”

(บันทึกโดย al-Tirmithi, 1975 : 2380)

อีกหลักฐานหนึ่งท่านนบี ﷺ ได้กล่าวถึงพฤติกรรมระหว่างผู้ศรัทธาและผู้ปฏิเสธศรัทธา
เกี่ยวกับการบริโภคอาหาร ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า :

((الْمُؤْمِنُ يَأْكُلُ فِي مَعِيٍّ وَوَاحِدٍ وَالْكَافِرُ يَأْكُلُ فِي سَعَةٍ
أَمْعَاءٍ))

(أخرجه البخاري، 5393 : 2060، ومسلم : 2060)

ความว่า “ผู้ศรัทธาบริโภคอาหารหนึ่งกระเพาะ ส่วนผู้ปฏิเสธ
ศรัทธานั้นบริโภคอาหารเจ็ดกระเพาะ”

(บันทึกโดย al-Bukhari : 5393, Muslim : 2060)

ผู้ศรัทธาจะบริโภคตามแนวทางที่ศาสนาบัญญัติ เขาจึงบริโภคปริมาณเพียงหนึ่ง
กระเพาะ ส่วนผู้ปฏิเสธศรัทธาบริโภคมากกว่าในปริมาณถึงเจ็ดกระเพาะ

ท่านอิบนุหะญัร อัลอัศกอลานีย์ ได้กล่าวว่า “เหตุเพราะพื้นฐานสำคัญของทุกโรคคือ
การบริโภคอาหารที่มากเกินไป การควบคุมอาหารถือเป็นหัวใจหลักของการรักษา ส่วนการบริโภค
อย่างเกินพอดีนั้นก็ป็นสาเหตุหลักของโรคภัยไข้เจ็บ”

¹ อัล อัลบานีย์ ระบุว่า เป็นหะดีษศอฮีย (al-Albaniy,1995 : 2265)

ด้วยหลักการดังกล่าวถือว่าท่านอิมามอันนะวะวีย์ได้นำเอาหลักการศาสนาอิสลามด้านการรับประทานอาหารที่เป็นแนวทางของท่านนบีมาปฏิบัติใช้ในชีวิตของตน และนั่นคือเหตุผลสำคัญที่ทำให้ท่านต้องรับประทานอาหารเพียงน้อยนิดตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น

2. ท่านอิมามอันนะวะวีย์ระมัดระวังในการรับประทานอาหารที่คลุมเครือ

ท่านไม่รับประทานอาหารผลไม้ที่ปลูกในเมืองมะชกัศเพราะในนครมะชกัศมีที่ดินอุทิศกุศล (วาก็อฟ) เป็นจำนวนมาก ท่านจึงหลีกเลี่ยงจากการรับประทานอาหารผลไม้ที่เป็นผลผลิตจากที่ดินอุทิศซึ่งบางที่ไม่ชัดเจนในเรื่องกรรมสิทธิ์ ท่านอิมามอันนะวะวีย์ผ่านการอบรมสั่งสอนมาจากครอบครัวพื้นฐานแห่งจริยธรรม ท่านอิมามอันนะวะวีย์ไม่รับประทานอาหารและสิ่งของที่มาจากบุคคลคนอื่นนอกจากบิดาของท่านเท่านั้น ท่านรับประทานอาหารวัตถุดิบที่บิดาของท่านนำมาจากหมู่บ้านนวะวการระมัดระวังจากการรับประทานอาหารสิ่งคลุมเครือสอดคล้องกับหลักฐานหะดีษของท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِنَّ الْحَلَالَ بَيِّنٌ ، وَإِنَّ الْحَرَامَ بَيِّنٌ ، وَبَيْنَهُمَا أُمُورٌ مُشْتَبِهَاتٌ لَا يَعْلَمُهُنَّ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ . فَمَنْ لَتَقَى الشُّبُهَاتِ فَقَدْ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعَرْضِهِ . وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ ، ...))

(أخرجه البخاري، 1993 : 52)

ความว่า “แท้จริงสิ่งที่อนุญาตนั้นชัดเจน และสิ่งที่ห้ามนั้นก็ชัดเจน แต่ในระหว่างทั้งสองนั้น มีประการที่สงสัยเกิดขึ้น ในกฎข้อบังคับของมัน และผู้คนโดยมากแล้ว ไม่ทราบความแน่นอนของมัน ฉะนั้น ผู้ใดที่กลัวว่าตัวของเขา จะตกเข้าไปอยู่ในสิ่งที่สงสัยแล้ว ก็จงให้ศาสนาของเขา และศักดิ์ศรีของเขา พ้นเสียจากตำหนิตืดเย็นเถิด และผู้ใดได้ตกเข้าไปอยู่ในสิ่งหรือประการที่สงสัยแล้ว ก็เท่ากับเขาได้ตกเข้าไปอยู่ในสิ่งนั้น หรือประการที่ห้ามแล้ว...”

(บันทึกโดย al-Bakhari 1993 : 52)

การยับยั้งตนจากสิ่งที่จะนำไปสู่เกิดการเสื่อมเสียจากสิ่งคลุมเครือ ลามไปถึงสิ่งฮารอม ผู้ที่มีคุณลักษณะดังกล่าว เขาคือ ผู้ซึ่งมีความตักวาและระวังตนและละเว้นจากสิ่งที่เกรงว่าจะทำให้เกิดโทษในวันอาคิเราะฮฺ

ท่านอิบนุ ก้อยยิม อธิบายว่า บุคคลที่ไว้รอ คือ “ผู้ซึ่งระวังตนจากสิ่งคลุมเครือและมีชีวิตที่สามัญ หันหลังให้กับทางโลก”

3. ท่านอิมามอันนะวะวีถือศีลอดทุกวันเว้นแต่วันที่ศาสนาห้าม

ท่านอิมามอันนะวะวีถือศีลอดสุนัตตลอดทั้งปีเว้นแต่วันที่ศาสนาต้องห้าม การปฏิบัติศาสนกิจดังกล่าวสอดคล้องกับหะดีษของท่านนบี

((إِنَّ أَفْضَلَ الصِّيَامِ صِيَامَ دَاوُدَ، كَانَ يَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ
يَوْمًا))

(أخرجه بحاري، 1993 : 1879)

ความว่า “การถือศีลอดที่ดีที่สุด คือ การถือศีลอดตามแนวทางของนบีดาวูด ท่านจะถือศีลอดหนึ่งวันและละศีลอดหนึ่งวัน”

(บันทึกโดย al-Bukhari, 1993 : 1879)

การถือศีลอดมีประโยชน์และมีความสำคัญต่อมนุษย์ ไม่ว่าจะในด้านร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะทางด้านร่างกาย เมื่อถือศีลอดจะทำให้ร่างกายได้พักผ่อน ส่วนหนึ่งของประโยชน์ในการถือศีลอดนั้น จะได้ลดน้ำหนักของร่างกาย ที่มีสาเหตุมาจากการรับประทานอาหารและเครื่องดื่มที่มากจนเกินไป

4. ท่านอิมามอันนะวะวีกล่าวหาญ (عَجَاذٌ) ต่อการเผชิญหน้ากับผู้มีอำนาจ

1. ท่านอิมามอันนะวะวีเขียนหนังสือไปยังกษัตริย์ซอฮิร ไบบาร์และเข้าไปพบด้วยตนเอง เพื่อต้องการตักเตือนในการปฏิบัติต่อประชาชนอย่างเป็นธรรมปัญหาเกี่ยวกับการยึด

ทรัพย์สินของประชาชนและเรียกเก็บภาษี ซึ่งทำให้กษัตริย์ซอฮิร ไบบาร์ โกรธมากเพราะเป็นการขัดขวางผลประโยชน์

มีรายงานว่า ท่านอิมามอะฮ์มัดได้เขียนจดหมายส่งไปถึงกษัตริย์ ที่ชื่อว่า บัรุดดีน (بُرْدُودِ بْنِ) ในสารจดหมายนั้นท่านได้เขียนข้อความเพื่อเป็นการตักเตือนในเรื่องของการคอร์รัปชันหรือการกินงบประมาณของแผ่นดิน โดยมีข้อความที่เป็นการชี้แนะให้ปฏิบัติอย่างเป็นธรรม

2. ท่านอิมามอะฮ์มัดจะวิพากษ์การฟัดวาเรื่อง การเก็บเรียไรทรัพย์สินจากประชาชนเพื่อเป็นเสบียงในการทำสงครามกับพวกมองโกล ท่านให้เหตุผลว่า “กษัตริย์มีคนรับใช้มากมายเป็นพันคนแต่ละคนมีเรื่องระดับทองคำถ้าหากกษัตริย์เรียไรทรัพย์สินจากคนรับใช้ทั้งหมด ถ้ายังไม่พอต่อจำนวนที่ต้องการ ท่านอิมามอะฮ์มัดจะฟัดวาสามารถเรียไรทรัพย์สินจากประชาชนได้

การปฏิบัติของท่านอิมามอะฮ์มัดต่อผู้มีอำนาจเพื่อต้องการให้ผู้มีอำนาจกระทำอย่างเป็นธรรมต่อประชาชนสอดคล้องกับบทบัญญัติที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวไว้ในโองการพระองค์ทรงตรัสว่า

﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ
وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾

(سورة ال عمران : 110)

ความว่า “พวกเจ้านั้น เป็นประชาชาติที่ดีเยี่ยมซึ่งถูกให้อุบัติขึ้นสำหรับมนุษยชาติโดยที่พวกเจ้าใช้ให้ปฏิบัติสิ่งที่ชอบ และห้ามมิให้ปฏิบัติสิ่งที่มิชอบ และศรัทธาต่ออัลลอฮ์”

(สุเราะฮ์อัลอิมรอน : 110)

5.2.2 จริยธรรมด้านการศึกษา

1. ท่านอิมามอันนะวะวีย์มีความอิดลาศต่ออัลลอฮ์

1. อุทิศความรู้และวิชาการให้กับสังคมมุสลิม คือ ช่วงเวลาที่ท่านอาศัยอยู่ที่เมืองดะมัซกัสท่านอิมามนะวะวีย์ ได้อุทิศความรู้ของตนเพื่อสอนให้กับบุคคลที่สนใจจะศึกษาโดยการจัดระเบียบให้สังคมมีคุณภาพด้านการการศึกษาและการใช้ชีวิต ที่มีคุณภาพ ซึ่งผู้ที่ดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

2. ท่านไม่ได้รับเงินเดือนค่าตอบแทน ท่านอิมามอันนะวะวีย์ได้รับการแต่งตั้งเป็นชัยคฺ อัลหะดีษที่ สถาบัน อัลอัสรอฟียะห์ (Al-Asyrafyyah) ช่วงนั้นท่านมีอายุ 34 ปี ท่านได้เขียนตำราทำหน้าที่สอนหนังสือจนกระทั่งบั้นปลายชีวิต เงินเดือนประจำตำแหน่งชัยคฺอัลหะดีษ และค่าตอบแทนจากการปฏิบัติหน้าที่สอนท่านก็ไม่รับ ท่านจะรวบรวมเงินเดือนของท่านเข้ากองกลางคณะ เมื่อครบหนึ่งปีท่านจะซื้อสินทรัพย์ไว้สำหรับตั้งที่คณะทำงานหรือซื้อหนังสือตำราต่างๆ บริจาคในท้องสมุดของสถาบัน

ความอิดลาศในการศึกษาของท่านอิมามอันนะวะวีย์ ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานจากทัศนะของนักปราชญ์ คือน

1. อิบน์ อัลกัอยยิม ได้กล่าวว่า “การปฏิบัติอามัล (ความดี) ไม่ถือว่าเป็นอามัลศอและห้หนอกจากต้องประกอบด้วยอย่างน้อยสองประการ คือ อามัลส่วนภายนอกต้องตรงกับสุนนะฮ์ หรือ แนวทางของท่านนบี ﷺ และอามัลส่วนภายในต้องอิดลาศ หรือ กระทำด้วยบริสุทธิ์ใจ”

2. ท่าน คอลิด อิบน์ หะมิด ได้กล่าวว่า “การเจตนาด้วยใจที่ปราศจากสิ่งอื่นนอกจากอัลลอฮ์ ﷻ คือ จริยธรรม หรือ อิดลาศ ที่เป็นคุณลักษณะประเสริฐยิ่ง เพราะ ความบริสุทธิ์ใจเป็นสิ่งที่ช่วยชำระขัดเกลาการกระทำของมนุษย์ให้หมดสิ้นมลทินของการโอ้อวด”

2. ท่านอิมามอันนะวะวีย์มีความอดทนในการแสวงหาความรู้

1. ใช้ชีวิตพอเพียง

ท่านอิมามอันนะวะวีย์ใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย ท่านไม่ได้จริงจังกับการใช้ชีวิตที่หรูหราที่ฟักอาศัยสะดวกครบทุกสิ่งทุกอย่างตามความต้องการ ท่านอาศัยอยู่ในห้องพักที่แคบมีทั้งหนังสือและที่ไว้สำหรับนอน ท่านไม่ได้ให้ความสำคัญปัจจัยของการอุปโภคและบริโภคที่สุขสบาย ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานหะดีษของท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((أَزْهَدُ فِي الدُّنْيَا يُحِبُّكَ اللَّهُ وَأَزْهَدُ فِيمَا فِي أَيْدِي النَّاسِ
يُحِبُّوكَ))²

(أُخْرِجَهُ ابْنُ مَاجَهَ : 4102)

ความว่า “ จงหันหลังให้กับปัจจัยทางโลก แต่
จริงอัลลอฮ์ ﷻ จะรักพวกเจ้า และจงหันหลังให้กับสิ่ง
ที่อยู่ในการครอบครองของมนุษย์ แต่จริงแล้วมนุษย์จะ
รักพวกเจ้า”

(บันทึกโดย Ibn Majah : 4102)

2. มีความพยายามมั่นเพียร

ท่านอิมามอันนะวะวีย์อ่านหนังสือท่องจำตำราทบทวนเนื้อหาที่ได้เรียนกับ
บรรดานักปราชญ์ ท่านอิมามอันนะวะวีย์มีความพยายามสูง ท่านมีความจำเป็นเลิศบวกกับความ
พยายาม ดังหลักฐานมีรายงานว่า “ท่านอิมามอันนะวะวีย์มีความกระตือรือร้นด้านการแสวงหาความรู้
ท่านมีความจำดีเลิศสามารถท่องจำหนังสือ “ฟิกฮ์” ของอิมามสีรอซี ชื่อหนังสือ “al Tanbih fi
furū'a al Shāfi'ei” (التنبيه في فروع الشافعي) ใช้เวลาเพียง 4 เดือนครึ่ง และท่านท่องจำหนึ่งส่วน
สี่หนังสือฟิกฮ์ ชื่อหนังสือ “Muhazzab” (مُهَذَّبٌ) ในส่วนของเรื่องเกี่ยวกับ อิบาดะฮ์ (رُبْعُ الْعِبَادَةِ) ผู้
แต่งคนเดียวกันใช้ระยะเวลาในการท่องจำแปดเดือน ช่วงนั้นท่านมีอายุเพียง 19 ปี ตำราทั้งสองเล่ม
ดังกล่าวเป็นหนังสือเล่มใหญ่ หนังสือ “al Tanbih fi furū'a al Shāfi'ei” (التنبيه في فروع

² อัลอัลบานีย์ ระบุว่า เป็นหะดีษศอฮิฮ์, (al-Albaniy,2000 : 3213)

(الشافعي) มีจำนวนหน้าทั้งหมด 166 หน้า และหนังสือ “Muhazzab” (مُهَذَّبٌ) มีจำนวน 257 หน้า” (al-Yāfi‘, 1970 : 183)

3. ท่านอิมามอันนะวะวีย์มูญาอะตะห์ในการแสวงหาความรู้

อาลี อับดุล อัลหะมีด กล่าวว่า “ท่านอิมามอันนะวะวีย์ไม่ได้ล้มตัวนอนสองปีเต็มบางทีคนจะบอกว่าหกปีเต็มเพียงแต่ฟังนอนชั่วคราวรู้สึกตัวท่านก็อ่านหนังสือท่องจำตำราและทบทวนเนื้อหาที่ได้เรียนกับบรรดานักปราชญ์ ท่านเรียนหนังสือแต่ละวันสิบสองวิชากับบรรดาคุณจารย์สิบสองท่าน ท่านจะเก็บรายละเอียดทั้งหมดที่นักปราชญ์ได้อธิบายรวมถึงคำศัพท์และประโยคที่ยากท่านอิมามอันนะวะวีย์จะเขียนบันทึกเพื่อเก็บไปทบทวนและท่องจำ” (‘Ali ‘Abd al-Hamīd ‘Abu al-Khayr, 1999 : 8)

ท่านอะห์หมัดราติบ บิน ฮัมมุช (‘Ahmad Rātib Hammūsh, 1982 : 19) ได้กล่าวว่า “ท่านอิมามอันนะวะวีย์ได้ศึกษาหาความรู้ ณ สถาบันต่างๆ รวมทั้งหมด 300 สถาบันซึ่งสถาบันดังกล่าวอยู่ไม่ห่างจากตัวเมืองดะมัซกัส” ท่านอิมามอันนะวะวีย์มีความพยายามสูงทุ่มเทกับการศึกษาหาความรู้”

เป็นอุลละมาอ์ที่แต่งตำราหนังสือจำนวน 160 เล่มโดยประมาณความรู้ของท่านเปรียบเสมือนมหาสมุทรเขียวขจีทุกแขนงสาขาและมีความจำเป็นเลิศ (‘Abd al-Ghānī al-Daqr, 1987 : 73)

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่าอิมามอันนะวะวีย์ไม่ได้โดดเด่นด้านจริยธรรมการใช้ชีวิตและด้านการศึกษาเท่านั้น แต่ทว่ายังมีด้านอื่นๆ ที่โดดเด่นอีกมากมายอาทิ ด้านการแต่งตำรา ด้านการใช้ภาษาอาหรับที่สละสลวยอ่านง่าย ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ตำราของท่านได้รับความนิยมจวบจนปัจจุบัน

Prince of Songkla University
Pattani Campus